

GRATHE KAPEL

8620 Kjellerup

Thor Langes flotte mindesten over Slaget på Grathe Hede.

Stedet for Grathe Kapel med mindesten set fra Henvisningstavle ud til Grågårdevej. nord. I baggrunden ses Grathe Kirke.

Mindestenen blev opsat i 1892.

Administration

Ejerforhold Privatejet
Oprettet 2014
Sidste rettelse 01-2000
Tilsyn og beskædigelser Kulturarvsstyrelsen - [KUAS](#)
Pleje, skiltning og 100 m.-zone [Silkeborg Kommune](#)
FREDNINGSNR. [2309-25](#)
STEDNR. [130612-158](#)

Find Fortidsmindet med GPS

GPS Breddegrad 56.258525
Længdegrad 9.337842
UTM-system E 520930 N 6234905

Beskrivelse

Fra historieundervisningen husker mange af især den lidt ældre generation sikkert at have hørt noget om Grathe Hede og kongers kamp på stedet. Kun de færreste ved dog, at der findes en flot mindesten på det historiske sted for Grathe Kapel på den gamle hede syd for Thorning og lige nord for den senere Grathe Kirke fra 1917.

Rammen for historien, Grathe kapel og mindestenen er 1100-tallets interne stridigheder om kongemagten i Danmark, hvor Svend, Knud og Valdemar kæmpede om magten. Striden resulterede i et forlig omkring en tredeling af det danske rige, hvor Svend herskede over Skåne, Knud over Sjælland og Fyn og Valdemar over Jylland. For at fejre dette mødtes de tre konger i Roskilde til et stort forsoningsgilde d. 9. august 1157. Forsoningen var dog overfladisk, idet Kong Svend havde andre planer - nemlig at myrde Knud og Valdemar og dermed tilegne sig magten som enekonge over Danmark.

Det lykkedes Svend og hans folk at myrde Kong Knud, men Valdemar undslap og flygtede tilbage til Jylland. Dermed var scenen sat for det endelige opgør mellem Svend og Valdemar - og det skete d. 23. oktober 1157 på Grathe Hede.

Saxo - Danmarks første historiefortæller - beretter i slutningen af 1100-tallet om det store slag på Grathe Hede, hvor Kong Svend tog fejl af placeringen af Valdemars hovedstyrke og derfor til sidst blev trængt ud i moseområdet ved Hauge Sø på flugt fra Valdemars hær. Her stødte Svend ifølge Saxo på bonden til den nærliggende "Grågårde", som dengang lå nede ved Hauge Sø. Overleveringen fortæller, at bonden med ét slag kløvede Svends hoved med sin økse, da Svend natten forinden skulle have "sovet" med bondens kone og måske fik han dermed sin hævn.

Det fortælles videre, at Valdemar efter Svends død rejste et kapel på stedet til hans minde, men om dette passer har indtil 2015 stået usagt hen.

Nationalmuseet gennemførte i 1891 en mindre udgravning på stedet, som viste et rektangulært fundament efter en ca. 16 x 13 meter stor bygning, hvor mindestenen i dag står. Lige nord for kapellet fandtes også en grav, som menes at være Kong Svends. I kapelruinen blev der også fundet et røgelseskar i bronze samt et forgyldt sølvkors og indenfor de seneste år er der også fundet mønter i området med metaldektektor.

I forbindelse med et større anlagt formidlingsprojekt gennemførte Silkeborg Museum i 2015 igen undersøgelser af stedet. Prøvegravninger viste, at kapel-tomten mere havde karakter af en mindre sognekirke med skib og kor samt tilhørende kirkegård med anslået op til 700 grave. Dette afspejler mere en tidlig middelalderkirke med et ganske andet grundrids end hvad de gamle udgravninger viste - og måske har kirken allerede været anlagt på stedet før 1157 i form af en træbygget vejkirke ved Hærvejen eller måske som en kirke for en lokal storgård fra vikingetiden? Kirkens placering på Hærvejs-strøget inspirerer i al fald fantasien. Fremtidige udgravninger og planlagt formidling på stedet i 2020 vil måske give svar på de mange spørgsmål, som de indledende udgravninger har rejst.

Efter Slaget på Grathe Hede blev Valdemar enekonge over Danmark frem til sin død i 1182. Med baggrund i hans bedrifter - herunder et opgør med de Vendiske sørøvere i Østersø-regionen og opførelsen af Dannevirke-muren ved rigets sydgrænse - fik han derfor tilnavnet "Valdemar den Store".

Om Grathe Kapel blev opført for at mindes Kong Svend er noget tvivlsomt. Grathe Hede ligger lige på ruten for den ældgamle nord-syd gående Hærvej, hvor der allerede i middelalderen mange steder rejstes træbyggede bedesteder og kapeller langs vejen. Så måske har kapellet endnu dybere historiske rødder?

Mindestenen i lys grå granit ved Grathe Kapel er udformet som et sværd, der er stukket i jorden. Stene står lige over en af væggene i kirken fra 2015-udgravningerne og blev opsat på foranledning af forfatteren Thor Lange i 1892. Thor Lange (1851-1915) levede det meste af sit liv i Ukraine, Rusland, hvor han underviste i klassiske sprog, fik titel af dansk konsul og statsråd samt lavede utallige oversættelser m.v. Han blev godt gift med den russiske fyrstinde Natalia de Protopopoff, hvis far var meget velhavende og besad store godser i Ukraine.

Thor Lange havde også en glødende interesse for historiske begivenheder og steder. Dette og en kombination med hjemlængsel til Danmark gav sig udtryk i opstillingen af i alt 11 mindesten og 3 mindetavler - bl.a. "Grathe-stenen" og "Magnusstenen" (1898) i Skibelund Krat. I Silkeborg Kommune kan du ved tomten fra Bjarup Kirke besøge endnu et af Thor Langes mindesmærker.

Læs mere her: Kragelund Sogns lokalhistoriske Forening - Slaget på Grathe Hede

